

המשכיל

maskil

■ Z obsahu

- Teplíčtí Židé uvítali prezidenta4
Druhý život českých svitků Tóry . . .14
Co se to děje?20

■ Krátce

Italský filozof Giordano Bruno byl prohlášen za heretika a na příkaz církve byl v roce 1600 zaživa upálen, protože hlásal koperníkovskou heliocentrickou teorii. A Galileo Galilei (zemřel v roce 1642) byl pronásledován pro své astronomické učení. Židovská historie žádné podobné případy nezná. Ze synagogy nikdy nevzešlo nic jako *librorium prohibitorium* – index knih, jejichž čtení či studium je zakázáno a přísně trestáno.

Rabi Harold M. SCHULWEIS

Komunistický režim nepřál náboženským aktivitám obecně, ale ty židovské byly v obzvláštní nemilosti. Proto mnoho po válce obnovených obcí opět zaniklo. V roce 1950 je Židovské muzeum pod nátlakem zestátněno, musí opustit původní umístění a odstěhovat se do nevyhovujících prostor v zchátralých a neopravených pražských synagogách. Svitky Tóry nakonec končí v synagoze v Michli.

Milan KALINA

Volám po vztyčení vysokého plotu mezi námi a muslimským světem. Až si muslimové udělají doma pořádek a budou i ve své praxi skutečně tak mírumilovní, jak hlásají, že jsou, můžeme v tom vysokém plotu pootevřít dveře. Vysoké ploty dělají dobré sousedy.

Dan DRÁPAL

TEPLÍČTÍ ŽIDÉ UVÍTALI PREZIDENTA REPUBLIKY

Prezident Václav Klaus, doprovázen ústeckým hejtnanem Ing. Jiřím Šulcem, přichází do výstavní síně v mosteckém židovském hřbitově.

BEREŠIT – KNIHA O PRVOPOČÁTKU VŠEHO TVORSTVA

Maratón Vysokých svátků je za námi a nám počaly všední dny nového roku 5767, necht' nám přinese jen dobro. Po svátku Simchat Tora zahajujeme v synagogách pravidelný cyklus sobotního čtení Tóry od jejího počátku, od knihy **Berešit**. Sobotu, kterou jsme nový cyklus čtení zahájili (21. října), nazýváme *šabat Berešit*.

Kniha Berešit, neboli první kniha Mojžíšova, má zvláštní postavení v naší historiografii. Berešit je knihou zabývající se nejdelším časovým úsekem – od stvoření světa (člověka) až po smrt Jákobova syna Josefa v Egyptě. Chceme-li tento časový úsek prvo počátku světových a židovských dějin vyjádřit v datech tradiční židovské chronologie, dospějeme k úseku dlouhému 2 309 let. Tohoto roku od stvoření světa zemřel Josef, tedy roku 1452 před o.l. Následující čtyři Mojžíšovy knihy popisují sice velice dramatické, avšak velmi krátký úsek našich raných dějin, celkem 153 let. Šemot, druhá kniha Mojžíšova, začíná zmínkou o zotročení synů Izraele v Egyptě, jehož počátek se tradičně klade do roku 2345 od stvoření světa. Mojžíš se narodil roku 2368, východ z Egypta se uskutečnil roku 2448, poté čtyřicet let putování Sinajskou pouští, a dostáváme se ke konci páté knihy Mojžíšovy, která nás informuje o smrti našeho učitele 7. adaru roku 2488 od stvoření světa (1273 před o.l.). Připomeňme, že se jedná o tradiční, nikoli o historické datace.

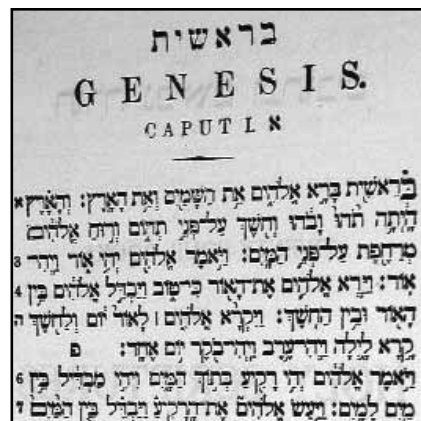
„Na počátku stvořil Bůh nebe a zemi... byl večer a bylo jitro den první... druhý... třetí... čtvrtý...“ Berešit – na počátku – se musíme dohodnout, jak se dívat na biblickou chronologii prvních šesti dnů stvoření světa.

Den nemůžeme považovat za úsek 24 hodin tak, jak jej definujeme dnes, ale jako určité období v prehistorii Země. Tímto problémem se zabývali již talmudičtí učenci, kteří tvrdili, že nelze hovořit o *dni, večeru a ránu*, když neexistuje Slunce a Měsíc. Rabín Elie Munk ve své knize *The Seven Days of the Beginning* (Sedm dní počátku), vydané jeruzalémským nakladatelstvím Feldheim roku 1974, uvádí, že není jednotné tradiční definice slova „den“ v sedmi dnech knihy Berešit. Vzhledem k různosti názorů píše rabín Munk slovo „den“ kurzívou, aby si nikdo nemyslel, že se jedná o „den“ v dnešním smyslu slova, tedy o časový úsek 24 hodin. Tento Munkův přístup ke „dni“ jako k určitému dlouhému časovému období podporuje též čtvrtý verš Žalmu 90: „Tisíc let je ve tvých očích jako včerejšek, jenž minul jako jedna noční hlídka.“ Oněch tisíc let je zde uvedeno obrazně, neboť nám Písmo chce říci asi toto: Co se jeví v Hospodinových očích jako okamžik, na Zemi to může být období dlouhé statisíce, ba i miliony let. Proto také rabín Munk vychází z předpokladu, že šest dní stvoření není 144 hodin, ale jedná se o šest samostatných období ve vývoji vesmíru, od stvoření světa do stvoření člověka. Takového mínění jsou mnozí bibliční komentátoři od talmudických dob do dnešních dnů. Těm, kteří se chtějí podrobněji seznámit s vědeckým objasněním vzniku-stvoření světa neodporujícímu naší náboženské tradici, mohu doporučit knihu **In the Beginning – Biblical Creation and Science (Na počátku – biblické stvoření a věda)**, kterou napsal profesor fyziky Bar-Illanské univerzity Nathan Aviezer. V devadesátých letech vyšla v Izraeli též její hebrejská a ruská verze.

K pátému dni stvoření Tóra uvádí: „I stvořil Bůh veliké netvory (veliké velryby) a rozmanité druhy všelijakých hbitých živočichů, jimiž se zahemžily vody, stvořil i rozmanité druhy všelijakých okřídlených létavců.“ Komentátor Raši vysvětluje slova „taninim ha-gdolim“ ve smyslu „velké ryby“. Kromě toho uvádí názor agady, která tvrdí, že se jedná o pár levijatanů, samce a samici. Samici pak Hospodin zabil a její maso nasolil a uchovává je pro spravedlivé, kteří v budoucnu přijdou. Proč Hospodin zabil onu samici? Protože kdyby se levijatani začali pářit, způsobilo by to takovou pohromu,

možná obrovské tsunami, že by svět zanikl. Odmyslíme-li si tuto agadickou pohádku, zůstávají nám ony „veliké ryby či velcí netvoři“. Proč by se nemohlo jednat například o druhohorní ichtyosaury čili ryboještěř, dosahující délky až 15 metrů, nebo o mořské ještěry rodu *Tylosaurus*, podobné krokodýlům, hebrejsky *tanin*? Byl svět prvohor, druhohor..., svět šavlozubých tygrů, svět mamutů a srstnatých nosorožců. Všechny tyto světy zanikly a moderní člověk je díky paleontologům a archeologům nyní objevuje.

Někomu se výše zmíněná slova od věřícího mohou zdát nepřilíh ortodoxní, ne-li dokonce, Bůh chraň, epikorejská. Omyl, podívejme se, co nám praví midraš **Berešit raba 9:2**: Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré (Gn 1,31). Rabi Tanchuma zahájil slovy Kazatele 3,11: „On všechno učinil krásně a v pravý čas.“ Dále rabi Tanchuma pokračoval: „Svět byl stvořen přesně v době, kdy to bylo potřeba. Stvořil svět dříve, by nemělo žádný smysl.“ Právil rabi Abahu: „Odtud vyvozujeme, že Všemohoucí tvořil světy a ničil je, dokud nestvořil náš dnešní svět.“

Hospodin řekl: „He, **toto** je dobré, a **tamto** dobré nebylo.“

V Pirkej avot 6,11 čteme – Vše, co stvořil Svatý, budiž požehnáno, ve svém světě, stvořil ke své slávě, neboť je řečeno: „Vše, co se nazývá mým jménem a co jsem stvořil ke své slávě, to jsem vytvořil a to jsem učinil“ (Iz 43,7). Tóra dále praví: „Hospodin kraluje navěky a navždy“ (Ex 15,18).

► Rabín Daniel Mayer

Foto: www.torahsofer.com, www.skeptiseum.org

REFORMNÍ MINJAN

Srdečně zveme všechny zájemce na

společné šabatové bohoslužby reformního minjanu

pod záštitou World Union for Progressive Judaism

vede rabín Tomáš Kučera

pátek 24. listopadu 2006 od 18 hodin
Kabalat šabat a následný Oneg šabat

sobota 25. listopadu 2006 od 10 hodin
Šachrit a společné studium

místo konání:

Židovská obec (3. patro), Maiselova 18, Praha 1

VÝUKA LITURGIE A ZPĚVU

Zveme všechny zájemce do nového kurzu
liturgie a zpěvu.

Kurz povede rabín a kantor Michael Dushinsky.
Výuka bude probíhat každý čtvrtek od 18.30 v prostorách
Bejt Simcha (Mánesova 8, Praha 2).
Začínáme ve čtvrtek 9. listopadu.

Do kurzu je nutné se přihlásit.

Pro přihlášky a bližší informace kontaktujte Bejt Simcha –
email: kehila@bejtsimcha.cz, telefon: 724 027 929.

Program Bejt Simcha
listopad 2006

**V pátek 24. listopadu a v sobotu
25. listopadu se v Bejt Simcha
bohoslužby nekonají – zveme
všechny, aby se připojili k reform-
nímu minjanu, vedenému rabínem
Kučerou, na Židovské obci
(viz pozvánka na této straně).**

PRAVIDELNÉ AKCE

Kabalat Šabat každý pátek od 18 hodin;
pokud je na programu i přednáška, následuje
vždy po skončení bohoslužby od 19 hodin.

HODINY PRO VEŘEJNOST

každý pátek od 16.30 do 18 hodin
(ruší se 17. a 24. listopadu).

Bejt Simcha

Mánesova 8, 120 00 Praha 2
Telefon: 222 251 641, 724 027 929
E-mail: kehila@bejtsimcha.cz
Web: www.bejtsimcha.cz

JAK ZÍSKÁVAT MASKIL?

- a) v elektronické podobě na www.maskil.cz
b) v tištěné podobě za cenu poštovného a balného; pošlete, prosím, svoji žádost na adresu Bejt Simcha, Mánesova 8, 120 00 Praha 2, telefon/fax: 222 251 641, e-mail: maskil@maskil.cz (to je důležité, zejména pokud platíte bankovním převodem, neboť v tomto případě se jinak nedozvíme adresu, na niž máme Maskil zasílat); výše poštovného a balného je v ČR minimálně 250 Kč ročně; uvedený obnos nám laskavě zašlete složenkou nebo na bankovní účet číslo: 86-8959560207/0100 u Komerční banky, variabilní symbol je 88888 (5x8)

Tištěnou verzi časopisu je rovněž možné si vyzvednout osobně přímo v Bejt Simcha.

TEPLIČTÍ ŽIDÉ UVÍTALI PREZIDENTA

Tepličtí Židé nejsou v kraji žádní „nováčkové“, první doložené zmínky o židovských obyvatelích Teplic pocházejí z roku 1414, kdy město bylo majetkem ženského benediktinského kláštera a jako poddanské město poskytovalo svým židovským obyvatelům, na rozdíl od mnoha královských měst, jisté a pevné útočiště a významné hospodářské výhody.

Teplická obec patřila vždy mezi významné severočeské židovské komunity.

počátku devadesátých let opět změnil v samostatnou židovskou obec.

Že čas nelze vrátit, vědí dobře i tepličtí Židé. Přesto se snaží dlouhá léta nucené nečinnosti nahradit intenzivní prací a bohatým náboženským i společenským životem. A ve svém snažení mohou jít příkladem i mnohem větším židovským i nežidovským komunitám. Výčet jejich činností, různých akcí, výstav, besed by byl velmi dlouhý. Nicméně jmenujeme alespoň péči o hřbitovy,

opět staly místem důstojného odpočinku našich předků. Za velkého zájmu veřejnosti pořádají tepličtí Židé různé akce, z nichž můžeme namátkou jmenovat pravidelně se opakující Dny židovské kuchyně, výstavu o porcelánce v Dubí, spolupráci s místními školami, akci „Hledáme bývalé členy“, „Zmizelí sousedé“ a samozřejmě dramaturgii výstavní síně v zachráněném objektu hřbitova v Mostě-Souši. Obec má svůj společenský klub, výstavní síně, pořádá kon-

Prezident Václav Klaus s chotí shlédli výstavu „Zmizelí sousedé“ s velkým zaujetím.

Foto: Lichtenstein

V roce 1930 čítala neuvěřitelných 3 213 členů. Holocaust se nevyhnul ani Teplicím a po válce obnovená obec měla už jen zlomek původního počtu. Později byla změněna na synagonální sbor, který se teprve na

keré obec dostala v zanedbaném stavu do své správy. Hřbitovy v Bílině, Chomutově, Lounech, Mostě-Souši, Postoloprtech, Podbořanech, Teplicích, Žatci a dalších místech vyžadují mnoho prostředků a času, aby se

certy a účastní se plesů – tedy žije bohatým kulturně společenským životem.

Není jistě náhodou, že v pečlivě připravované cestě prezidenta republiky Václava Klause do Mostu se jedním z bodů pro ▶

Prezidentský pár ukazuje dar od Židovské obce – porcelánovou sederovou mísu vyrobenou v porcelánce v Dubí.

Foto: Lichtenstein

gramu stala i návštěva objektu teplické židovské obce – novodobého hřbitova, ležícího v severozápadní části města zvané Souš. Hřbitov z roku 1878 zabírá plochu 3 474 m² a kromě stovek náhrobků je zde též pomník židovským obětem první světové války. Tato návštěva je vnímána jako výraz ocenění všech aktivit ŽO Teplice a respektu, které se v rámci regionu těší.

Nejzajímavějším místem hřbitova je ovšem kolumbárium (!) z roku 1933. Tato rozlehlá obřadní síň s bytem hrobníka a dalším zázemím postavená v eklektickém slohu je skutečnou vzácností nejen z hlediska stavebního, ale též z hlediska židovské pohřebního kultu. Nyní po pečlivé rekonstrukci je zde umístěno Vzdělávací a kulturní centrum židovské obce v Teplicích.

Zde také došlo k setkání představitelů teplické židovské obce – předsedy Oldřicha Látala a místopředsedy FŽO a ŽO Teplice Michaela Lichtensteina s prezidentem Klausem a jeho chotí paní Livií. Setkání byli přítomni hejtman ústeckého kraje pan Ing. Jiří Šulc, senátor a primátor města Teplice pan Jaroslav Kubera, primátor města Mostu pan Ing. Vladimír Bártl a další významné osobnosti. První dáma, paní Livie, obdržela z rukou předsedy obce nádhernou kyticí v modrobílé kombinaci, odpovídající nejen izraelským státním barvám. To navodilo dobrou náladu, která pak poznamenala celou návštěvu vzácných hostů. Prezident byl poté seznámen s historií teplické židovské obce, prohlédl si s velkým zájmem výstavu umístěnou v krásně rekonstruovaném objektu kolumbária a vznesl mnoho dotazů

k přítomným zástupcům obce. Přiznal se, že je vlastně poprvé (oficiálně ve své funkci) v takovém prostředí a byl velmi překvapen množstvím práce, která byla na údržbě památek vykonána.

V upomínku návštěvy obdržel zakázkově vyrobený sederový talíř s cibulovým vzorem z porcelánky v Dubí, která byla do roku 1948 vlastněna židovskou rodinou Blochů. Po rozloučení s představiteli obce navštívil prezident Váňovu vinici „Livia“ (Košeř víno). Primátor Mostu pak vzácné hosty, včetně představitelů ŽO Teplice, pozval do Hipodromu na oběd. Oficiální návštěva Mostecka byla ukončena tiskovou konferencí uspořádanou ve věži Hipodromu.

► Milan KALINA

EVOLUCE A EDEN

Proč je darwinismus dokonale slučitelný s judaismem

Podle židovského kalendáře píšeme rok 5767. Naše běžné kalendáře jsou nastaveny na rok 2006, podle Ježíšova narození. Ale pokud bychom se měli řídit geologickým časem, museli bychom k počátku světa počítat alespoň 3,6 miliard let nazpět.

Vědecký vesmír není světem Bible, stvořeným z rozkazu Božího – „i řekl Bůh“. Podle vědců se vesmír vyvinul z náhodného shluku molekul uhlíku, kyslíku a draslíku. Podle Charlese Darwina není ani moje, ani vaše existence výsledkem Božího záměru, ale přirozeného výběru. Je jisté, že kniha „O původu druhů“ není Berešit. Nicméně, tato odlišnost mezi Biblí a vědou nebyla v judaismu nikdy nahlížena jako neslučitelný rozpor, ale spíše jako různé způsoby chápání, popisování a reflektování světa.

Midraš Raba 3:7 se zmiňuje o „dřívějších časových systémech a dříve existujících světech“. Svět byl tvořen opakovaně. Raši, významný komentátor 11. století, tvrdí, že Genesis se nesnaží o vydání úplné zprávy o stvoření. Verše, jimiž Tóra začíná, nám podle Rašiho „neřekají nic o chronologické posloupnosti stvoření“.

Někdy se rabíni v záležitostech vědy dokonce obraceli na nežidovské zdroje. Při

popisu rabínské rozpravy o kalendáři a pohybu měsíce a hvězd Talmud konstatuje, že „slova pohanských mudrců mají přednost před slovy učenců židovských“ (Pesachim 94b). Řídíme se podle nežidovských učenců, říká Rabi, protože v astrologických záležitostech jsou lepší než my. Pravda je pravda, ať je její původ jakýkoliv.

Vzhledem k této tradici rozlišování mezi náboženstvím a vědou nebyl židovský svět darwinismem otřesen v základech. Naproti tomu představitelé křesťanské církve cítili nutnost zvolit mezi pravdou Darwinovou a pravdou Boží – buď a nebo.

Podobně tomu bylo i v předchozích staletích.

Italský filozof Giordano Bruno byl prohlášen za heretika a na příkaz církve byl v roce 1600 zaživa upálen, protože hlásal koperníkovskou heliocentrickou teorii. A Galileo Galilei (zemřel v roce 1642) byl pronásledován pro své astronomické učení. Židovská historie žádné podobné případy nezná. Ze synagogy nikdy nevzešlo nic jako *librorium prohibitorum* – index knih, jejichž čtení či studium je zakázáno a přísně trestáno.

Jeden z velkých zastánců evoluce, první vrchní rabín Palestiny Abraham Izák Kook, řekl: „Evoluce vrhá světlo na všechny cesty Boží. Veškerý život vzniká a vyvíjí se.

Nauka o evoluci, která si nyní začíná získávat ve světě uznání, je tajnému učení kabaly bližší, než jakákoliv jiná filozofie.“ (A. I. Kook: „Světlo svatosti“)

Naši učenci nebyli omezováni fundamentalistickým přístupem doslovného chápání textu, který dokáže z náboženství udělat absurditu. Vezměme třeba „*va-jomer elohim*“ – „a řekl Bůh: budiž světlo“. Pokud tuto větu chápeme doslovně, je to směšné. Pokud v nezformovaném, prázdném a chaotickém vesmíru nebyl nikdo, ke komu Bůh mluvil? Učenci v Talmudu a midraších si všimli, že obrat „a řekl Bůh“ se v biblickém popisu stvoření opakuje desetkrát – toto zdůrazňování znamená, že tu jde o něco víc než jen doslovný popis Božího repetitivního způsobu komunikace. Ve všech ostatních mýtech o stvoření – řeckých, mezopotámských, babylónských – je svět stvořen v krvavém boji mezi titánskými bohy, s pomocí tajných dohod a spiknutí mezi Gaiou a Uranem, Mardukem a Tiamat. Z pohledu Bible nevznikl svět bojem mezi soupeřícími božstvy; Bůh Izraele stvořil svět pouhým slovem. A tak bychom se i my měli snažit udržovat svět slovem, a ne mečem. Do dnešního dne jedna z prvních modliteb, kterou ráno recitujeme, zní: „*Baruch še-amar ve-haja ha-olam*“ – „Požehnaný je ten, který promluvil a byl svět.“

Co uchránilo judaismus před rigidním, fundamentalistickým doslovným chápáním textu? Brilantní talmudistický učenec 19. století, rabi Naftali Cvi Jehuda Berlin, poukazuje na odpověď ve svém komentáři k Deuteronomiu 32:44: „Mojžíš předstoupil a přednesl všechna slova této písně lidu.“ Podle rabiho Berlina „šira“ (píseň) odkazuje na Tóru – a na to, že celá Tóra má v zásadě charakter poezie, nikoliv prózy. Abychom pochopili Tóru, musíme rozumět symbolům, parabolám, metaforám a alegoriím. Tóra je umění, spirituální interpretace života, ne mechanický zápis faktů – spíše milostný sonet než právní dokument.

Vědu zajímají fakta. Tóru zajímají hodnoty. Tóra se ptá, „co by mělo být“, zatímco věda se ptá „co je“. Tóra je eticky motivovaná. Věda je z etického hlediska neutrální; může lidi učit, jak sestavit bombu stejně tak, jako postavit nemocnici. Říká nám „jak“, ne „proč“. A právě proto, že je věda eticky neu-

trální, je i eticky poddajná; lze s její pomocí ospravedlnit uzdravování stejně jako chamtivost, nezištnost i sobeckost. Věda nám dokáže dát návod k výrobě Penicilinu stejně tak jako Cyklonu B, dokáže život zachránit nebo jej zničit. A proto si my, kteří se řídíme morálními pravidly Tóry, musíme klást otázku: K jakému účelu je toto vědění shromažďováno? Ke vzniku jaké technologie směřuje? Kdo z toho bude mít užitek? Jaký dopad to bude mít na naši společnost? Věda potřebuje svědomí Tóry.

Jestliže k vědě přistupujeme jako k Tóře, můžeme sklouznout k modlářství. Vzpomeňme si, co někteří společenští vědětáři vyvodili z Darwinova popisu přírody jako divočiny, v níž přežijí pouze ti nejschopnější. Filozof Herbert Spencer tvrdil, že Darwinova teorie „přežití nejsilnějších“ by nás měla naučit, jak strukturovat naši společnost – praktická politika by měla napodobovat běh přírody. Spencer vysvětluje: „Co udělá prasnice, jestliže je jedno z jejích selat zakrslé? Sežere ho. Co se stane se zmrzačeným kuřetem? Slepice, jeho matka, jej uklová k smrti. Co se stane, jestliže jsou vlci na lovu a jeden z nich je zraněn? Smečka jej opustí. A co děláme my, naše společnost? Ignorujeme Darwina. Neřídíme se moudrostí přírody. Nedovolujeme nejsilnějšímu přežít. Místo toho, v rozporu s přírodními zákony,

stavíme nemocnice pro choré, útulky pro slabomyslné a budujeme sociální společnost, která odčerpává naše bohatství. Zavádíme zákony na pomoc chudým, podporujeme dávkami neschopné a nemohoucí, platíme neúnosné daně.“ Krátce řečeno, shrnuje Spencer, v rozporu s přírodou podporujeme „přežití nejméně silných“.

Spencer udělal z Darwina náboženství. To není čistá věda, to je věda jako ideologie, a přesně takové pomýlené převrácení faktů na hodnoty, jaké judaismus odmítá.

Na rozdíl od sociálního darwinismu nás judaismus vyzývá, abychom napodobovali Boha, ne přírodu; abychom zmírňovali drsnost světa, pozvedávali klesající, narovnávali záda slabých a angažovali se ve výzkumu, který může pomoci těm, kteří jsou mrzačení chorobou.

Stojí za pozornost, že v současné debatě, týkající se možného uvolnění federálních prostředků na lékařský výzkum kmenových buněk z lidských embryí, na rozdíl od mnoha církevních představitelů, rabíni všech denominací – ortodoxní, konzervativní, reformní i rekonstruktivní – považují takovou terapii za velkou micvu. Vědecké využití kmenových buněk, geneticky shodných s buňkami nemocného příjemce, je radostným příslibem pro lidi trpící Alzheimerovou nemocí, disfunkcí jater, cukrovkou, poraněním míchy

a dalšími chorobami. Jen těžko najdeme rabína, který by tvrdil, že takové vědecké počínání se protiví Boží vůli a že si lidé hrají na Boha.

Na konci filmu *Inherit the Wind* se kamera zaměří na dvě knihy – Darwinovu O původu druhů a Bibli. Volnomyslenkářský právník Clarence Darrow položí obě knihy vedle sebe. To je židovská odpověď. Bůh je jeden a pravda je jedna. Ale záměr těchto dvou knih se liší.

Představme si dvojí popis jedné události: nevidomý člověk je operován mezinárodně uznávaným očním lékařem. Lékař se zaměří na stanovení diagnózy, přesný zápis, fyziologii oka, výběr vhodných chirurgických nástrojů. To je jazyk vědy – exaktní, jasný, podrobný, doslovný.

Jinak ovšem popisuje situaci nemocný, jemuž byl navrácen zrak. Ten hovoří o operaci vzrušeně, radostně, vděčně. S úctou vypráví o tom, jak poprvé spatřil své novorozené dítě a jak poprvé pozoroval východ slunce.

Oba popisy se vztahují na tu samou událost. Který z nich je pravdivý? Oba.

Věda není Tóra a Tóra není věda.

► Rabi Harold M. Schulweis

Převzato z časopisu *Reform Judaism*,

přeložila Kateřina Weberová

PENZION SEVERKA KLÍNOVEC chata Židovské obce v Teplicích

zve všechny milovníky krásné přírody a zimních sportů k víkendovým i týdenním pobytům pod nejvyšší horu Krušných hor – Klínovec (1 244 m n.m.).

K dispozici deset lanovek a vleků (jen 50 m od sedačkové lanovky na Klínovec), pět kilometrů upravených běžeckých tratí, u-rampa, výlety do SRN (hraniční přechod 2 km).

PLNÁ PENZE (snídaně, oběd, večeře) **480 Kč**
POLOPENZE (snídaně, večeře) **450 Kč**
POBYT SE SNÍDANÍ **250 Kč**

Děti do 2 let **ZDARMA**, do 12 let **SLEVA** 30 Kč v penzi a polopenzi,
SLEVU lze dohodnout i pro skupiny.

Z technických důvodů nelze poskytovat P.T. hostům košer stravování.

Kontakt:

Miroslav S u c h ý, tel.: 608 117 720, 774 222 670, 608 030 333,
e.mail: penzionseverka.klinovec2@seznam.cz

VANDALSTVÍ JMÉNEM DIAGNÓZA

Memento mori – Pamatuj na smrt! Kolik z nás se řídí tímto doporučením? Přitom k nejstarším svědectvím, která nás informují o lidské civilizaci, patří právě místa, kam živi ukládají k poslednímu odpočinku své zemřelé, a také rituály, už od pravěku doprovázející mrtvé na jejich poslední cestě. Pohřebiště a hřbitovy jsou nejen zdrojem informací o materiálním životě předků, ale jsou i místem, z kterého čerpáme svou náboženskou i společenskou kontinuitu. Od úsvitu lidské civilizace patřila pohřební místa k těm nejposvátnějším.

Židovská pohřební tradice a náboženské zvyklosti předepisují Židům mimořádnou úctu k místům, kde jsou pochováni jejich předkové. Mrtvým má být zaručena neporušitelnost jejich hrobů na věčné časy, což je náboženský příkaz z Talmudu, který se vztahuje nejen na jednotlivé hroby, ale i na celý hřbitov. To samozřejmě ovlivňuje dodnes praktikovaný způsob pohřbívání a určuje i zvláštní vzhled a atmosféru židovských hřbitovů.

Vedle svého náboženského významu – chránit a označovat místo pohřbu (aby nedošlo k jeho narušení a aby bylo uchováno jméno zemřelého) – mají židovské náhrobky i značný kulturně historický význam. Nejinak je tomu i v případě židovského hřbitova v Žamberku, který je také dokladem staletého vývoje židovského náhrobního umění.

Nedělní horor, jakoby vystřižený ze špatného akčního filmu. Jsme v Žamberku, kde se na prudkém svahu, přibližně dvě stě metrů západně od kostela sv. Václava a v těsné blízkosti budovy městského

muzea, nachází židovský hřbitov založený v první polovině 17. století. Na ploše 2 176 m² se zde dochovalo 230 náhrobních kamenů z let 1731–1941. Mezi nimi je (nebo spíše bylo) množství stél s bohatou symbolikou, charakteristickou pro východočeský region. Hřbitov byl v bezvadném stavu, pravidelně udržovaný.

Pracovníci městského muzea, se kterým hřbitov sousedí, přišli v pondělí 23. října do práce a nevěřili vlastním očím. Hřbitov připomínal záběry z válečných filmů. Dlouhé řady rozbitých, pokácených a vyvrácených náhrobků neměly konce. Pozdější inventura této zkázy prozradila, že vážně byla poškozena prakticky čtvrtina všech náhrobků. Ředitelka muzea, Mgr. Marie Otavová, ihned volá policii...

Policie v Žamberku zahajuje pátrání a s ohledem na závažnost celé věci a velkou způsobenou škodu – předpokládanou ve výši několika set tisíc korun – se spojuje s kriminalisty z Ústí nad Orlicí. Společně pak organizují rutinní pátrací akce. Už za dva dny sedí ve vyšetřovně PČR pacha-

tel. Není tam ale sám, spolu s ním je přítomna výslechu i jeho matka a třídní učitelka. Pachatelem je totiž jen čtrnáctiletý chlapec, žák speciální základní školy. Celá situace je ještě komplikována tím, že hoch je vážně psychicky nemocen a jeho stav je pravidelně lékaři kontrolován.

Jakmile se tato zpráva dostává na veřejnost, vzbuzuje ihned další otázky plné pochybností. Může čtrnáctiletý chlapec sám zvládnout zničení tak velkého množství kamenných náhrobků? Nestojí za zničenými náhrobky parta starších vandalů, která nastrčila psychicky labilního hochka k přiznání, které s ohledem na nízký věk pachatele stejně vyústí v odložení celé věci? Spojil jsem se proto s npor. Evou Sichrovou, tiskovou mluvčí policie v Ústí nad Orlicí, která mne ujistila, že takové spekulace nejsou na místě, že chlapec je jediným pachatelem a žádné jiné skupiny případných delikventů nejsou v podezření. K osobě pachatele, s ohledem na zákonnou ochranu osobních údajů mladistvých, potvrdila jen jeho věk a to, že je psychicky nemocen. Skutečnost, že se nejedná o akci více pachatelů, potvrdil v rozhovoru i starosta. Na můj přímý dotaz, zda se ve městě nevyskytují party mladých lidí, u kterých by byl tento druh trestné činnosti předvídatelný, odpověděl s ulehčením a bez váhaní: „*Takové problémy, naštěstí, ve městě dosud nemáme.*“

„Je to fyzicky velmi vyspělý chlapec,“ říká paní Bronislava Havlíková, ředitelka speciální základní školy, kterou mladistvý delikvent navštěvuje, a pokračuje s informací, že „hoch měří skoro dva metry“ a dle jejího názoru byl fyzicky schopen náhrobky i v takovém množství povalit a poškodit. Možnost, že by chlapec byl k přiznání donucen jinými pachateli, prakticky vylučuje – navzdory tomu – že byl osobou psychicky labilní a tudíž i snadno ovlivnitelnou. Se žádnou závadovou partou neměl žádné styky, o takových by se to jistě vědělo. Tuto možnost ředitelka prakticky vylučuje. Svůj názor opírá i o skutečnost, že se chlapec už druhý den v pondělí začal před spolužáky svou nedělní „aktivitou“ chlubit. A toto jeho naivní chování bylo příčinou, že byl v tak krátké době policií identifikován jako pachatel. „Velmi mne to jako ředitelku mrzí, ale i tyto „záchvaty“ agrese jsou občas součástí života psychicky narušených jedinců, a mohu říci, že se již v minulosti u tohoto žáka určité sklony k agresi vyskytly. V žádném případě to však není klasický případ vandala či grázla, vylučuji u něj také jakýkoliv jiný „rozumný“ důvod. Podle mého názoru mohl ve stavu, ve kterém byl, zdemolovat cokoliv, počínaje autobusovou zastávkou a konče školní třídou.“

A co na to říká starosta? Vandalský čin vzbudil ve městě velkou pozornost a rozhořčení. Zajímal jsem se proto o názor prvního žamberského občana – starosty Mgr. Tomáše Kalouse: „Jedná se o nesporně politováníhodnou záležitost, jak pro občany města, tak i pro jeho radnici. Inci-

dent je o to nepřijemnější, že si v Žamberku památek na židovskou komunitu a kulturu velmi vážíme, jsou integrální součástí historie města, tedy naší společné minulosti. V nejbližších dnech budu iniciovat na městském úřadě jednání, jehož výsledkem by mělo být uvolnění značně vysoké částky, kterou bychom – jako město – přispěli správci hřbitova na nutné opravy. Jsem velmi rád, že policie dokázala označit pachatele a případ takřka do 48 hodin uzavřít.“

A co bude dál? Policie oznámení odložila nebo v nejbližších dnech odloží, protože mladistvý pachatel není dle zákona

trestně odpovědný. S ohledem na diagnózu by zřejmě musel být zproštěn obvinění i v případě, kdyby věkovou hranici překročil. Nyní se bude muset podrobit dalšímu vyšetření, které nakonec – pro jeho další osud – budou rozhodující.

Na hřbitově pak odborníci popíší a sečtou škody, bude nutno objednat restaurátory, jednat s pojišťovnou a možná společně s vedením města přemýšlet o nenáročných, ale přesto účinných způsobech, jak takový památkově chráněný objekt chránit.

► Milan KALINA

CHESED ŠEL-EMET

Konkrétní paragraf (pasuk), zakazující devastovat židovské hřbitovy, byste v haleš hledali jen ztěžka. Ale stejně tak tam nenajdete ani výslovný pokyn, že slušný člověk má dýchat. Samozřejmostí halacha neřeší. Vždyť kdo by ubližoval mrtvým?

Zato úcta k mysteriu smrti (pozor neplést si se strachem z mrtvých – protože *naši mrtví nestraší*), je v židovství tak nesmírná, že si vysloužila přezdívku *chesed šel-emet* (to nejryzejší milosrdenství). Dnes bychom celou kategorii *chesed šel-emet* přeložili větou – vše, co podnikneš pro mrtvé, „ti může vrátit“ jen někdo jiný, neboť oni už,

chudáci, nemohou. Mrtvý je totiž ten nejbezbrannější tvor pod sluncem (i pod zemí)! Tak už je to na světě zařízeno...

Musíme na to tudíž odjinud. Ve třetím oddílu kompendia *Kol bo al avejlut* (Vše podstatné o pietě a pohřbu) – poznámka k paragrafu 1:17 – se můžeme dočíst, že kdysi se členové jisté slavné obce radili, co počít s posekanou trávou z jejich hřbitova. Protože sice není uctivé mít jakýkoli prospěch z výhradního „majetku zemřelých předků“, ale na druhou stranu, obec je chudá a tolika šťavnaté trávy – to je zase škoda. Obrátili se tedy na capacity a rozhodnutí

znělo: *Povoluje se, pokud s tím bude souhlasit celá obec a bude si vědoma pravidla: Jak se vy zachováte ke hrobům svých předků, tak se bude jednat i s vámi a vašimi hroby...*

Jestli se ale domníváme, že na Konci dní – v té nekonečné frontě na Mesiášě (s malou křížovatkou do Nebytí, těsně před cílem) – si to odskáčou jen ti, co náhrobky kácejí, kradou a zdobí si jimi své krby a zahrádky, velice se pleteme. Tak jak se chováme k hrobům a jak se zachováme k těm zhanobeným, tak se bude jednat i s námi...

► Achab J. HAIDLER

ETTY HILLESUM HOLKA, KTERÁ NEUMÍ PLAVAT

Lenka LAGRONOVÁ
Etty Hillesum... holka, která
neumí plavat...
Režie: Jan Nebeský
Divadlo Na zábradlí

Historií holocaustu se zabývalo od konce války tisíce spisovatelů, filmařů i divadelníků a výsledek takového uměleckého snažení byl vždy poplatný míře jejich osobní válečné autopsie nebo alespoň zkušenosti převzaté od rodičů či prarodičů. Je pravdou, že toto téma bylo již tolikrát váženo, zkoumáno a nahlíženo z nejrůznějších i nejrůznějších úhlů, že objevit nový přístup je velmi těžké a snad dokonce – nechceme-li některé postupy opakovat – i nemožné. Přesto se o to stále noví a noví autoři pokouší, hledají

L. Trmíková a A. Švehlík v hlavních rolích.

v tragédii šoa bílá, dosud neprozkoumaná a nepopsaná místa s vírou, že dokáží vybrousit v korpusu této nevýslovné hrůzy novou, dosud nikým nezaznamenanou fazetu.

Příkladem takového snažení je představení **ETTY HILLESUM... HOLKA, KTERÁ NEUMÍ PLAVAT**, kterou napsala Lenka Lagronová (1963) a pro Divadlo Na zábradlí ji nastudoval režisér Jan Nebeský (1953), který se uvádění jejích dramát soustavně věnuje. Představení v dramaturgii Zdeňka Janáčka mělo 12. března 2006 světovou premiéru.

Povězme hned z počátku, že se jedná o představení velmi zvláštní. „Hra“ Lenky Lagronové je uváděna jako drama na motivy z deníku holandské studentky Etty Hillesum, které bylo osmadvacet let, když se dobrovolně přihlásila do koncentračního tábora Westerbork. Odtud byla o rok později, v září 1943, spolu s rodinou deportována do Osvětimi, kde po třech měsících zemřela. Příběh se

odehrává v okupovaném Holandsku v době, kdy jsou uplatňována v plném rozsahu protizidovská opatření a každý den přináší židům další omezení. Tolik základní fakta.

Pokud napíše, že se příběh *odehrává*, pak budu značně přehánět. Na začátku byl deník, který si psala podobně jako tisíce jiných děvčat (jak tehdejší móda vyžadovala) židovská dívka Etty. V deníku zaznamenávala události, jak šly za sebou, ve formě běžných a nikterak dramatických zápisů. Etty nepsala *drama*, nesnažila se ani o *literaturu*. Až šedesát let po její tragické smrti se jejího deníku zmocňuje Lenka Lagronová a povyšuje prosté zápisy do šlechtického stavu velké literatury a dramatu. Z tohoto *povýšení* je utkána inscenace, která, žel, postrádá to, co divadlo činí divadlem – a to je děj. To, co k nám z jeviště doléhá, jsou jen jakási prohlášení, věty, jejichž smysl divákovi mnohdy uniká, neboť ten z logiky chybějícího děje nevyplývá. Příklady, kdy je klíčový nedostatek v této *nehře* nahrazován lopotnou hereckou akcí, je tu mnoho. Výborná Magda Sidonová jako Liesl stojí nad šicím strojem a exaltovaně křičí na ustrašené diváky *Kakao macht frei*, Miloslav Mejzlík v roli doktora je navlečen do obludné konstrukce z molitanu, nucen srkat polévku a prohlašovat, že za ní by se mělo posílat do plynu. Není to vkusné, ale ani pravdivé, protože v té době se v okupované Evropě ještě o plynových komorách nic nevědělo, takže tyto výroky jsou jen a jen licencí autora, který chce za každou cenu diváka ohromit. Lucie Trmíková hraje jako o život, pro záchranu inscenace je snad ochotna doopravdy vykrváčet. Naturalistickou scénu jejího potratu, okořeněnou krvavými šmouhami a ukládáním plodu do krabičky, musíme přežít, abychom se dočkali ještě dalších „překvapení“. Hrdinka neumí plavat, což je mnohokrát zdůrazněno, aby závěrečná scéna patřičně vyzněla. Etty stojící na parapetu okna se svlékne a nahá skáče do rozběsněného příboje zuřícího v nekonečné filmové projekci. Má to být symbol jejího odjezdu do koncentračního tábora. A ještě něco. Vzadu za minimalistickou scénou (ale v dohledu diváka) „žije“ hezký mladý chlapec (Daniel Sidon), který střídavě čte, kouří nebo drží

jakýsi strunný nástroj. Občas se zvedne a začne prozpěvovat židovskou modlitbu. Jeho velká chvíle přichází až v samém závěru inscenace. Svlečená Etty se vrhá do vln, kde ji dotčený mladík obratně zachytí, aby ji nahou a schoulenou odnesl do imaginárního světa autorčiných symbolů.

Je tu ovšem ještě Ettyin komplikovaný vztah k Bohu, který je prezentován v podobě výkřiků a emfatických floskulí (*utíkám se do modlitby jako do klášterní cely...*) a jehož upřímnost si divák nemůže z vývoje inscenace ověřit.

Co nenajdeme na jevišti, můžeme ale objevit v programu. Tam je podrobně popsána historie skutečné Etty a jejího truchlivého osudu. Kdo si program nepřečte, odejde z divadla se smíšenými pocity, že toho mnoho nepochopil. Jak tiráž prozrazuje, je i program dílem Lagronové. Ale i program je spíše *pogrom* na diváka. Seriózní informace o životě Etty jsou „*vklněny*“ mezi recepty na polévku a nechutné fotografie talířů s jakousi šlichtou. Celá programová skládáčka připomíná spíše jídelní lístek z čínského bufetu.

Co říci závěrem? Pokud by u kolébky této inscenace stáli mladí, nezkušené nadšenci, pak by bylo na místě je pochválit za jejich snahu a jejich neúspěch nazvat eufemisticky pokusem o experiment. Tuto výhodu začínajících autorů však toto představení mít nemůže. Zkušená autorka i výborný režisér tentokrát šlápli notně vedle.

Po šedesáti letech byla nebohá Etty Hillesumová zavražděna podruhé.

M. Sidonová jako Liesl.
(Nejbližší představení hry se koná 14. 11. v 19 h.)

► Milan Kalina
Foto: Bohdan Holomíček

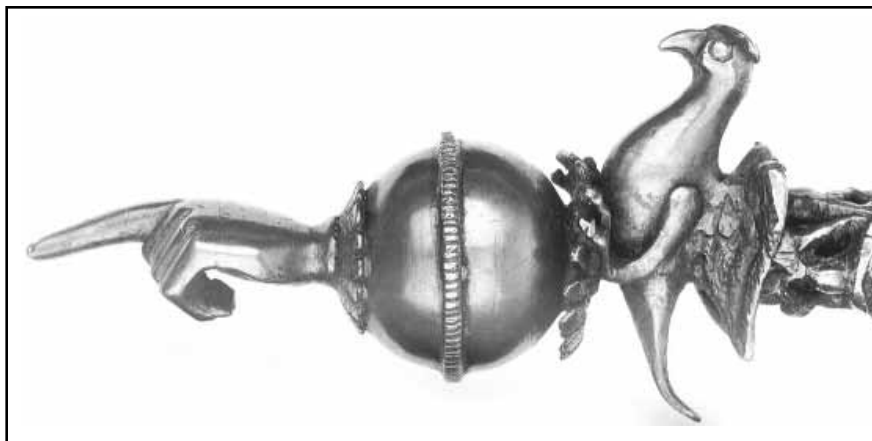
STO LET – STO POKLADŮ

Neuvěřitelné jsou příběhy lidí, ale neméně pestré jsou osudy předmětů, které se uchovaly, aby nám z hlubin věků doručily poselství o životě našich předků. Židovské muzeum v Praze se řadí svými sbírkami mezi nejrenomovanější světové instituce, uchovávající hmotné památky související se životem židovské komunity. Přes čtyřicet tisíc položek tvoří bohatství, které jen z části může být vystaveno a které k nám promlouvá prostřednictvím muzeem pořádaných výstav. Letos – v roce stého výročí založení muzea – byla výstavní zeň obzvláště bohatá. Zatím co všechny jiné výstavy byly ale věnovány určitému tématu, výstava Sto let – sto pokladů ze sbírek Židovského muzea v Praze měla za cíl představit v průřezu právě ono sbírkové bohatství.

Výstava sama o sobě byla přehlídkou nádherných věcí, které dávaly tušit jak cenné a dnes již nenahraditelné poklady, jsou v depozitech muzea uloženy, aby mohly i dalším generacím zprostředkovat plastický obraz života českých a moravských Židů do druhé světové války. Bylo šťastným rozhod-

LEV Z NÁSTAVBY ARONU, KOLEM ROKU 1820. Figury sedících lvů byly kdysi součástí ozdobné nástavby skříně na Tóru. Roztažené tlapy napovídají, že lev přidržel korunu nebo desky Desatera. Krásný příklad lidové řezby.

UKAZOVÁTKO NA TÓRU S KOŘENKOU, POLOVINA 18. STOLETÍ.

Toto ukazovátko je jak konstrukcí, tak svým předpokládaným stářím výjimečné. Spojení ukazovátko a schránky na koření je velmi neobvyklé. Pochází zřejmě z území Haliče.

nutím vedení muzea vydat k této příležitosti publikaci, která by – symbolicky – za každý rok existence muzea – představila jeden sbírkový předmět. PhDr. Eva Kosáková, hlavní kurátorka muzejních sbírek, učinila jako editorka publikace jakýsi předvýběr, který jednotliví kurátoři Michaela Hájková, Jaroslav Kuntoš, Olga Sixtová a Dana Veselská pak dále rozšiřovali. Proto nese v podtitulu označení „Kurátorský výběr“. Světlo světa tak spatřila krásná, svým způsobem zcela jedinečná publikace, která by neměla chybět v žádné knihovně. „K rozlišení jednotlivých sbírek jsme použili různé barvy čísel, protože předměty jsou pro větší barvitost řazeny chronologicky, a tak je hned zřetelné, které předměty pochází z doby předválečného muzea, které byly získány za války a o které bylo muzeum obohaceno v poválečném období.“ říká dr. Kosáková a podotýká, že „muzeum není pouhým ‚skladem‘ sbírek a uzavřeným celkem, ale stále se vyvíjejícím, živým organizmem.“

Celostránkové barevné fotografie jsou doprovázeny stručným textem v šesti jazycích – češtině, angličtině, němčině, francouzštině, italštině a španělštině. Kniha se tak stává i báječným suvenýrem pro zahraniční návštěvníky Prahy, ale může být i krásným dárkem pro naše příbuzné a přátele po celém světě.

Pokud se rozhodnete tuto publikaci zakoupit, mám pro vás ještě jednu dobrou zprávu. V muzeu je možno knihu koupit s velmi slušnou slevou. A protože celkový náklad je pouhých tisíc výtisků – musíme si pospíšet!

► Milan KALINA

SVATEBNÍ PRSTEN, POLOVINA 19. STOLETÍ.

Prsten z majetku synagogy byl snoubencům na svatební obřad pouze zapůjčován. Tvar domu je symbolem budoucího společného domova novomanželů.

IVAN VÁVRA: JAK TO VŮBEC BYLO MOŽNÉ? KŘEMENCÁRNA, JEJÍ VŮNĚ, PACHY, ZÁPACHY A SMRADY

Náš starobylý ústav, Masarykovo I. reálné gymnasium v Praze II., Křemencově ulici, dicte „Křemencárna“, vynikal nejen tradicí, proslulostí, zkoncentrovanou trestí moudrosti, leč vysílal i na dálku své signály smyslové: své speciální oděry – od vůní až po smrady. To proto, aby i slabozraký, v mlze a při eventuálním zatmění slunce mohl na dálku poznat, kdeže je ono hnízdo sov athénských, nad kteréž v naší vlasti nebylo.

Budtež politováni ti, kteří se k němu přiblížili ze strany púlnoční, tedy od Národního divadla: byl to poměrně silný kmen Dejvičáků, sjíždějících se k Vltavě z regionu okolo Vítězného náměstí – nyní, po neustálých změnách názvů a mateníj pojmů (jak dějiny daly), nazývaném ohavným slovem „Kulafák“. Ti se na svém putování setkali toliko se slabým závanem piva z hospůdky „U stromečku“ (v dnešních dnech bídné pověsti – ale co, dnes na pověsti nekleslo) v ulici Na Struze, kam žáci vyšších tříd, asi tak od sexty, občas zaskakovali na sklenku – neboť historické místnosti pivovaru „U Fleků“ byly tichou gentlemanskou dohodou vyhrazeny toliko sboru profesorskému: nesluší se, aby kmáni chlastali v oficířském kasinu.

Zato ti, kteří přicházeli ze strany polední, zabočující do Křemencovy ulice z ulice Myslíkovy, pocítili již z dálky volání svého cíle – naší „boudy“: na východním rohu Myslíkovy ulice skvěla se prodejna firmy Meinl, v meziválečném období dýmání mezi obchody již svým vzhledem: černým firemním štítem se zlatým, ušlechtilým písmem a kachlovým obložením barvy béžově-nahnědlé, charakterizující již navenek exkluzivnost nabízeného zboží: nejlepší druhy kávy (od nejdražší „Mocca-Arusha“, jejíž zrnka pocházela ze strání velehor Etiopie čili Habeše –10 dkg za 25 Kč!, přes kávy středoamerické až k brazilským, z nichž nejlevnější byla „Brazilia III“ – 10 dkg za 5,20 Kč; dále nespočetné druhů čaje všemožné provenience – indické s květy „Pecco“, ceylonské, ostré chuti, vhodné k mísení s mlékem, až k hedvábně jemným čajům čínským (předem něžný, nazelenalý LA-YANG až k na teakovému dřevu sušenému SOU-ČONG, chuti lehce uzené). Ztěží lze pak vyjmenovat další sortiment této firmy co do keksů, marmelád, džemů, sušeného ovoce, vín, aperitivů (včetně dnes už zapome-

nutého „Maraschino Drioli“) a likérů: vše v nejvyšší možné kvalitě, v perfektním managementu, při dokonalém, tradičně „meinlovském“ servisu. V oné uvedené prodejně vladřil jako vedoucí pan Český, perla v diadému sítě Meinlových prodejen, vždy distingovaně se usmívající gentleman, neztrácející však ve své úslužnosti zákazníkům důstojnost a autoritu.

K firmě Meinl budíž podotknuto s respektem: její zakladatel, pan Julius Meinl, byl rakouským Židem, jehož chotí byla Japonka paní Gika. Když se pan Meinl kolem roku 1880 ve Vídni etabloval se svým rozsáhlým importem „zboží osadnického“, vypracoval pro c. k. monarchii návrh rozšíření celkové exportně-importní politiky, kterou monarchie – na rozdíl od ostatních, prudce se rozvíjejících zemí Evropy (zejména Německa) – zcela postrádala. Což bylo mimo jiné jedním z důvodů jejího zaostávání a konečného rozpadu.

Ovšemže Jeho Výsost staříčků mocnář smetl celý projekt ze stolu s tím, že „nějaký židovský hokynář NÁM nebude linkovat politiku...“ A v době krize v 30. letech byla firma Meinl jedinou, z níž nebyl propuštěn ani jeden ze zaměstnanců – arci byly sníženy platy, a to úměrně, nejvíce pak nejvýše postaveným. Tolik k tehdejší firmě Meinl, v protikladu k dnešním jejím bezpohlavním supermarketům, v nichž zákazník musí odevzdávat zálohu 5 Kč za vozík, aby ho náhodou neukradl. Inu, TEMPORA MUTANTUR.

Z rohu protějšího pak tryskal přímo perlivý gejzír vůní, jenž věčně hladového pubertálního študáka srážel na kolena: byloť tam lahůdkářství pana Konráda Weisera – s nekonečným množstvím vybraných salámů (od pravého uherského Magyar Szalámi až k Mortadelle), sýrů (od sametového Gervais přes Roquefort, Eidam, Gorgonzolu až k obrovitým kolům Ementálu), všechny druhy výtečných uzenin (krájená Pražská šunka – 10 dkg za 3,60 Kč), párků, párečků, klobás, pomazánek a paštik (i z pravých husích jater), nekonečná paleta pestrých, voňavých salátů, rybích specialit (včetně malých, uzených úhořků „Comacchio“ a kaviárů Sevruga, Beluga a Malosol – 10 dkg za 80 Kč!), ovocných kalifornských konzerv značky Libby a President –

a nápojů, co oko pohlédlo: vína, aperitivy, likéry (předem BOLS), destiláty, zejména COGNACY vybraných značek – whisky přišla do módy až po druhé světové válce.

Lahůdkářství („Delikatesu“) WEISER kralovala paní Weiserová, sošná, vysoce atraktivní černovláška s nesmírně vysokou hrudí, kterou prezentovala přes pult pod oči některým (vybraným) pánským zákazníkům, a s hlasem ostrým jako damascénský kinžál. Jejím manželem byl pan Konrád Weiser, mužiček útlý, myší tvářičky, věčně ukrytý kdesi ve skladišti. Na sirénovitě zavolání své chotí „Konrrráááde!!!“ vyhlédl ustrašeně a pootvěřenými ústy vypískl: „Ano, prosím?“, aby ihned zase střelbitě zmizel mezi nekonečnými regály sešeřelého skladu čili „magacínu“, kde se cítil nejlépe. Pochopitelně: nebyl více k nalezení.

Před tímto „Delikatesem“ posedával po věky věkoucí na přenosné bedýnce sukovitý stařec, jenž byl asi modelem Svatopluku Čechovi k veršům „Vzpomínání starého vysloužilce“. Muž ten byl oděn v staletými ošoupaný „kaiserok“, šedě proužkované kalhoty, zubem času zmučené, zatímco zbělenou hlavu korunovala kulatá červená čepice nádražáckého tvaru se zlatým nápisem „Posluha“. Bafal z dlouhé dýmky „Meršámky“ jakýsi příšerný druh tabáku a tiše plkaje, oddával se svým myšlenkám. Modravé liány smrdutého kouře kořenily směsici vůní linoucí se z lahůdkářství, aby obohacovaly smyslové senzace chodcům v Křemencově ulici. Nebylo pamětníka, že by kdokoli „posluhu“ pověřil jakýmkoli úkolem či službou. Milovali jsme však tento relikť časů dávno minulých i svědka naší současnosti, neboť navzdory ročním obdobím a vlivům povětrnosti setrval ve své nehybnosti jako POMNÍK KOVU TRVALEJŠÍ. Pročež jsme jednou s Hanušem Weissem a Mirkem Kubíčem sebrali „do klobouku“ asi tak „bůra a něco drobných“ a předali mu obálku s adresou „Pan Pravoslav Sádlo, Křemencova ul. č. 1“. V obálce byl list s textem: „Ty unitáři blbej, polib nám prdel“, neboť adresát byl jedničkářem ve všech disciplínách, včetně tělocviku, tohoto „refugio asinorum“, a navíc byl náboženství unitářského – jako jediný ve třídě i na celém ústavu. Nevěděli jsme sice o náboženství unitářském zholá ničeho, ▶

► avšak byla to výjimka a to se nemá rádo. Pročež jsme ho mlátili do hlavy Brunclík-Machátovým školním atlasem, aby to věděl. I hleděli jsme pak z dálky za panem „Poslouhou“, kterak hrdě, vědom si svého poslání, odkráčel ulicí k domu číslo jedna – v jediné snad misi, jíž byl ve svém životě pověřen...

Další pruhy neodolatelných vůní vanuly z uzenářství pana Nouzy, to z oněch báječných uzenin tehdejší Prahy třicátých let, na něž je dnes tak teskně vzpomínat: v akordu s tehdejší pečivem z pekařství Vávrova (mého strýce Ing. Jiřího Vávry v Myslíkově ulici) byly nepopsatelnou pochoutkou – i příčinou podsaditých „statných slovanských postav“ tehdejších Pražanů, starších čtyřiceti let.

Po dalších několika krocích čekala na chodce opětovná past, ještě mnohem zlobnější: sladem proložená vůně hospody a pivovaru „U Fleků“, jehož vchod pod barokizujícími hodinami čelil přímo našemu ústavu. Byla to vůně zrádně temná, vnikající do nozder s neodolatelnou svůdností vlasů Gorgoniných, v níž tonuli v radosti i slasti nejen naši kantoři, ale i kumštýři a vynikající osobnosti naší vlasti od dob obrozeneckých. Prestože i my, študáci, jsme vdechovali vůni černého flekovského piva s nábožností (i chťčem), respektovali jsme onen nepsaný zákon „For higher officers only“. Tehdy byla totiž pravidla hry samozřejmě dodržována. Ku prospěchu všech stran.

Kdož pak vešel prostornými vraty Křemencárny, ocitl se coby Odysseus na jakémsi rozcestí: buď doleva ke schodišti, k chodbám do jednotlivých tříd a učeben, anebo doprava k podestě vedoucí k tělocvičně. Odtamtud vycházela další vůně: z hrnců paní Vaníčkové (choti školníka pan Vaníčka, ruského legionáře), jedné z mála ženských bytostí ve výrazné virilitě naší „boudy“. Již dlouho před desátou hodinou a její vytouženou „velkou přestávkou“ se v hrnci vařily buřty (spisovně „uzenky“), po 0,50 Kč za kus, jakož i párky po 0,60 Kč. Z velikého koše voněly housky, rohlíky, žemle i dalamánky s krásně vypečenou kůrkou, posypanou krychličkami soli a kmínem. Vedle toho ovšem pan Vaníček nabízel pochutiny jiné – oplatkové koule polité čokoládou, gumové hady, „cukrové mejdlíčko“ (svinstvo ohavné, záhadného složení, ale tím lákavější), cukrdlata „včelíčky“ a „fialky“ po 0,10 Kč, dále bublavé limonády barvy děsivě červené či jedovatě žluté (1 Kč včetně zálohy) – a pro ty, kteří riskovali obecné opovržení, i malé třetinky mléka (!!!) s brčkem.

Oproti moderním, reglementovaným ústa-

vům, kde o velké přestávce korzovali studenti (dívký zvlášť, chlapci zvlášť) ukázněně chodbami a tiše rozmlouvali či pojídali svačinu, zatímco okna učeben byla otvírána za účelem větrání, znamenala „velká“ v Křemencárně signál k všeobecnému povstání, k anarchii s pustým řevem a blbnutím všeho druhu; větráno nebylo, to aby smrad z tříd marnotratně neunikal na ulici, nekorzovalo se, ale masově byly prováděny orgie všeho myslitelného způsobu. Budiž s úctou a vděkem zaznamenáno, že nikdo z pánů profesorů tento osvobozující řev nepřerušoval. Profesori se diskrétně uchýlili do sborovny či do svých kabinetů – další z „pravidel hry“, která byla ctěna a zachovávána.

V učebnách byly zahuštěny pachy různého původu: nejen pachy živočišné z počtu asi 30–35 žáků-kluků, ale i zápach ze svrchních oděvů, pověšených i v mokřem stavu na věšáky, umístěné podél zdi. Křemencárna, coby starobylý ústav, neměla šatny obehnané drátěným pletivem, které by služba zamykala úderem hodiny 7.55 – žáci totiž docházeli do ústavu jaksi po-stup-ně, jak dovolil tramvajový provoz a jiné objektivní příčiny.

Do ovzduší pronikal i pach starých, zplsnivě-

lých svačin, zatřčených kamsi do koutů přihrádek historických škamien, a památnými vrupy žáků předchozích generací, plesniviny, které tam dřímaly svůj dlouhý sen po celý školní rok. Někdy se – pro obveselení třídy – kolem nich mihla i hbitá myška. Jednu z nich zašlápl i náš spolužák Zázvorka Antonín. Byl pak oslavován coby svatý Jiří, zabíjející draka.

► Ilustrace: Lucie Lomová

DRUHÝ ŽIVOT ČESKÝCH SVITKŮ TÓRY

ČESKÉ SVITKY TÓRY A POVIJANY NA TÓRU

V MEMORIAL SCROLLS TRUST V LONDÝNĚ A ŽIDOVSKÉM MUZEU V PRAZE

Letos je to už podruhé, kdy se může naše odborná i laická veřejnost seznámit se svitky Tóry uloženými v Židovském muzeu v Praze. První výstava v Galerii Roberta Guttmanna představila různé podoby jedné z nejstarších forem knihy, svitku, jak dodnes žije v židovském náboženství a kultuře. Návštěvníci mohli vidět to nejlepší ze sbírky jednoho sta Tór, které muzeum vlastní. Dnešní sbírka Tór je však jen nepatrným zlomkem sbírky bývalé. Do roku 1963 byl totiž v depozitech muzea uložen pravděpodobně největší počet svitků Tóry, jaký kdy byl na světě soustředěn. Co se s nimi stalo a kde jsou? Odpověď na tyto otázky dává právě probíhající výstava v Galerii Roberta Guttmanna DRUHÝ ŽIVOT ČESKÝCH SVITKŮ TÓRY.

Osudy věci jsou stejně pestré jako osudy jejich vlastníků. Platí to stoprocentně i o nejvzácnějším předmětu židovského kultu – o svitku Tóry – nezbytné podmínce plnohodnotného náboženského života židovské komunity. Cílem protizidovských opatření v době protektorátu bylo zcela „vyčistit“ českomoravský prostor od židovského „živlu“. K tomu sloužila rozsáhlá soustava diskriminačních předpisů, které omezovaly osobní svobody Židů a nutily je odevzdávat postupně i veškeré cennosti a další majetek. Byly uzavírány synagogy a majetek židovských obcí byl povinně svážen do Prahy, kde byl evidován a ukládán. To se týkalo samozřejmě i svitků Tór a jejich příslušenství – povijanů, pláštů, stříbrných štítů, ukazovátek, nástavců, zvonků a korun. Před druhou světovou válkou se Tóry v muzejních sbírkách vyskytovaly jen vzácně. V židovské liturgii patří Tóry k předmětům, které je nutno po neopravitelném opotřebení rituálně pohřbit do genízy, a proto do muzejních sbírek nebyly zařazovány. Vše se změnilo po květnu 1942, kdy nacistický úřad, zabývající se židovskou otázkou v Praze – Ústředna pro židovské vystěhovalectví, přikázal dosud existujícím židovským náboženským obcím na území protektorátu, aby všechny své liturgické předměty zaslaly do Prahy, do sbírek právě vznikajícího Židovského ústředního muzea. Podnět k založení tohoto muzea dali pracovníci pražské židovské obce, aby zachránili předměty, jejichž majitelé byli deportováni do koncentračních táborů. Jaké argumenty uvedli, aby přesvědčili představitele Ústředny, a jaké důvody měli představitelé Ústředny k tomu, aby tento návrh podpořili, však bohužel nevíme.

Výsledkem bylo zcela unikátní soustředění téměř 1 800 svitků Tóry na jednom

místě – ve sbírce Židovského muzea v Praze. Po válce se na území Čech a Moravy obnovila jen třetina náboženských obcí, většinu ostatních už neměl kdo obnovit. Obnovené obce neměly potřebné liturgické předměty, a proto se obracely na židovské muzeum se žádostí o poskytnutí potřebného náčiní. Žadatelům bylo vydáno, mimo jiného náčiní, též 210 svitků Tóry. Komunistický režim nepřál náboženským aktivitám obecně, ale ty židovské byly v obzvláštní nemilosti. Proto mnoho po válce obnovených obcí opět zaniká. V roce 1950 je Židovské muzeum pod nátlakem zestátněno, musí opustit původní umístění a odstěhovat se do nevyhovujících prostor v zchátralých a neopravovaných pražských synagogách. Svitky Tóry nakonec končí v synagoze v Michli, kde tehdejší ředitelka muzea Hana Volavková hodlá otevřít muzeum svitků na způsob antické knihovny. K otevření mělo dojít na začátku šedesátých let minulého století. Doba se změnila. Ředitelka Volavková je nucena odejít a na její místo přichází dlouholetý komunist Vilém Benda. Sice se snaží v mnohém pomoci, ale důležité záležitosti byly dávno rozhodnuty ještě před jeho nástupem.

Ihned po ukončení války se v zahraničí začali zajímat o pražské židovské muzeum a jeho sbírky. I v zahraničí se obnovovaly židovské komunity a bylo nutno něčím nahradit válkou zničené liturgické náčiní. A v Praze byla plná depozita. Tomuto poválečnému tlaku ještě muzeum odolalo, ale na začátku šedesátých let měl komunistický režim prahnoucí po valutách jasno. Podnik zahraničního obchodu ARTIA byl pověřen hledat odbytiště na předměty ze sbírek muzea. A byly to především svitky Tóry, které vzbudily jejich

zájem. Viděli, že se jedná (z jejich pohledu) o takřka stejné předměty (měly přece stejné písmo a stejný text), a tak se v roce 1963 museli pracovníci muzea podvolit a vydat 1 500 svitků Tór k odprodeji do zahraničí. Z toho 400 svitků, včetně povijanů, což pro muzeum znamenalo nenahraditelnou ztrátu a poškození soudržnosti jeho sbírek, jako památníku českého a moravského židovstva. Povijany na Tóru jsou totiž opatřeny řadou dedikačních a jiných nápisů, které jsou cenným zdrojem informací o jednotlivcích i celých židovských komunitách.

Nakonec to byl britský sběratel a obchodník s uměním Erik Estorick, kdo několikrát navštívil Československo i SSSR, a nabídka Artie jej velmi zaujala. Spojil se proto s expertem aukční síně SOTHEBY'S Chimenem Abramskym, který odletěl do Prahy a svitky uložené v synagoze v Michli odborně prohlédl. Tato prohlídka z listopadu 1963 je doprovázena řadou nejasností a o způsobu kritérií výběru nemáme žádný doklad. Celý soubor byla pak prodán za fixní, předem stanovenou cenu, kterou však nesložil Eric Estorick, ale neznámý filantrop trvající na své anonymitě. V roce 1964 byly prodané Tóry zabaleny a poslány do Londýna. Součástí dohody mezi československým státem a novým majitelem bylo i ustanovení, že se svitky Tóry nesmí stát předmětem dalšího obchodu. Tóry našly útočiště v nově vzniklé židovské kongregaci ve Westminsteru. S jejími představiteli byl onen neznámý kupec v úzkém kontaktu. Dnes již víme, že to byl londýnský obchodník Ralph Yablon (1906–1984). Svitky nakonec našly nový domov v prostorách budovy Kent House, kde byly několik měsíců zkoumány, aby mohlo dojít v roce 1965 ke slavnostnímu shromáždění.

Zástupci židovských obcí nedostali od komunistického režimu povolení se této události zúčastnit.

EPILOG

A co s nimi bylo pak? Pravidla byla jasná. Tóry budou zapůjčeny formou trvalé zápůjčky jen potřebným kongregacím (nikoliv soukromým osobám). Prověřování žádostí bylo velmi pečlivé a mnohým žádostem, které neodpovídaly stanoveným pravidlům, nebyl svitek zapůjčen. Dnes je převážná většina českých a moravských svitků Tóry rozmístěna po celém světě, zbytek je v malém muzeu v Kent House.

Kongregace, kterým *Memorial Scrolls Trust* zapůjčil svitky, si jich velice váží a mnohé navázaly velmi živé kontakty s místy, odkud původně Tóry pocházely. Členové těchto komunit přijíždí do České republiky, pátrají po dalších souvislostech, navazují pracovní i přátelské kontakty, sepisují pamětní spisy a publikace. Doposud nejvýznamnější je kniha věnovaná památce obětí holocaustu ze židovské obce ve Dvoře Králové. Napsali ji členové kongregace Temple Sholom of Weest Essex v New Jersey – manželé Patzovi roce 2005. Od roku 1994 je rabín Norman Patz prezidentem *Society for the History*

of Czechoslovak Jews a každý rok na jaře vede bohoslužbu k připomenutí likvidace českého rodinného tábora v Osvětimi-Březince.

A tak svitky Tóry, které po generace sloužily českým a moravským Židům,

našly po mnoha protivenstvích svůj nový domov. A to je zřejmě ten nejlepší osud, který je mohl, za daných okolností, potkat!

► Milan KALINA

O projektu mapování sociálních a zdravotních potřeb židovských obcí České republiky

Federace židovských obcí v ČR (dále jen FŽO) zahájila projekt „Mapování sociálních a zdravotních potřeb židovských obcí v ČR“, který je podporován Nadačním fondem obětí holocaustu.

Smyslem projektu je vyhledat v židovských obcích v celé České republice seniory a sociálně či zdravotně potřebné, kteří potřebují pomoc v obtížných životních situacích a podmínkách, jsou osamoceni a dosud bez adekvátní pomoci. V současné době máme přehled o sociálních a zdravotních potřebách cca 500 stávajících klientů (členů Židovských obcí, Hidden Child, Terezínské iniciativy, WIZO i neorganizovaných), kterým pomáháme zajistit potřebnou péči. (Členství v židovské obci není podmínkou.) Předpokládáme však, že existují i další osoby, které by mohly mít o naši pomoc zájem. Nabízíme tedy všem, kteří by naši pomoc mohli potřebovat, aby kontaktovali **sekretariát FŽO tel.: 224 800 824, fedzid@vol.cz, případně pana Michaela Lichtensteina – tel.: 602 464 268, kehila@volny.cz, buď telefonicky, e-mailem nebo písemně na adresu Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, Praha 1, 110 00.**

Současně prosíme každého, kdo si naši informaci přečte, aby ji i zveřejněné kontakty předal svým příbuzným a známým.

Federace židovských obcí v ČR
dr. I. Rymešová
koordinátorka projektu

LITERATURA NEJEN S DAVIDOVOU HVĚZDOU

Otázky kolem poválečného transferu německého obyvatelstva z prostoru obnovené Československé republiky jsou stále živé na obou stranách hranice. Dlouhá desetiletí se zdálo, že na tuto etapu česko-německé historie existují jen dva vyhraněné názory. Pro odsunutě Němce byl tento transfer **vyhnáním**, pro československou stranu spravedlivým **odsunem**. Tento sémantický rozdíl je sice dostatečně ilustrativní, v diskuzi o tomto transferu však zaujímá jen okrajové postavení. Mnohem důležitější je debata o právních, politických a ekonomických příčinách, které k tomuto aktu vedly. Stejně tak je i legitimní vést solidní debatu o jeho

důsledcích nejen na odsunuté obyvatele, ale i na celý vyprázdněný sudetský prostor.

Je zcela nesporné, že národnostně smíšené obyvatelstvo tohoto pohraničního prostoru tvořilo přirozený předěl mezi „jen českým a jen německým územím“ a za mnoho staletí zde vznikla i svébytná kulturní varieta – nářečím počínaje a zvláštními lidovými kroji konče. Ve vysídlených oblastech následně došlo k ekonomickému kolapsu a kulturnímu vakuu. Dlouhá desetiletí strážili rodiče, učitelé i referenti „pracáků“ neposlušné mladé lidi hrozbou: „Půjdeš do pohraničí...!“ Teprve po zhroutilí komunismu postupně odpadala ideologická omezení, která dusila společenské vědy, včetně historie. V nových politických podmínkách pak bylo možné i tento transfer posuzovat klidně a bez emocí. K tomu – a také k rychlé orientaci v tématu – kniha dobře poslouží, neboť je koncipována jako přehledná datová příručka obsahující nejdůležitější okamžiky podstatné pro pochopení Benešových dekretů a samotného odsunu. Kladem publikace je i bohatá dokumentární příloha.

Jan Němeček a kol., CESTA K DEKRETŮM A ODSUNU NĚMČŮ, 152 str., BARONET, Praha

V projevu na prvním sjezdu Svazu osvobozených politických vězňů 14. prosince 1945 řekl prezident Beneš i tato slova: „Říkal jsem vám při jiných příležitostech, že máte všechno zaznamenat a povědět, co jste zažili ve svých

vězeních a koncentračních táborech. Ne snad jen proto, abyste vyložili nám všem svá utrpení, ale proto, abyste se znovu mohli bránit, až oni začnou s tou svou „očišťovací“ kampaní. Neboť na tuto válku se nesmí nikdy zapomenout!“

Byla to prorocká slova. Po uplynutí půl století se vyrojili někteří „historikové“, kteří zpochybňují rozsah holocaustu, jiní zas glorifikují udatnost německého wehrmachtu ve válce, která byla Němcům údajně vnucena. To vše působí i na určitou část mládeže. Tato sice počtem nepatrná, ale nikoliv méně nebezpečná skupina neonacistů těchto „vědeckých“ objevů plně využívá a plně se na ně odvolává. A nyní mají i dalšího mocného spojence v militantním islámu, jehož někteří představitelé otevřeně holocaust popírají. Proto je nutno uvítat každou vzpomínkovou knihu přímých účastníků těchto událostí. Jejich bezprostřední svědectví je tou nejučinnější zbraní proti „historické anamnéze“ popíračů a jejich politických zastánců.

Lékař a spisovatel Heinz Jakob Tauber patří k posledním pamětníkům soužití české, německé a židovské kultury u nás – v jeho případě bylo toto soužití obohaceno ještě o dotyky s kulturou maďarskou a slovenskou. Rodák z Vídně strávil mládí v Holíci na slovensko-moravském pomezí a válku prožil v československé zahraniční armádě na Středním východě, Anglii a Francii. Po válce začal v Bratislavě studovat medicínu, kterou ukončil v Praze. Do roku 1968 pracoval jako lékař v severních Čechách. Po okupaci sovětskou armádou emigroval s celou rodinou do Izraele, kde žije dodnes. Do české literatury vstoupil ve svých šestaosmdesáti letech knihou „Atlantida holičských židů“ (SEFER 2003). Ze svého přebohatého života čerpá i ve své další knize, kterou sám nazývá „Nehrdinské vzpomínání na dobu válečnou“. Některé jeho soudy mohou vyvolat i nesouhlas, o to zajímavější je seznámit se s nimi a pak je konfrontovat s jinou, obdobnou memoárovou produkcí.

Heinz Jakob Tauber, MŮJ PŘÍTEL MONTY A TÍ DRUZÍ, 158 str., SEFER, Praha 2006

Osobnost Franze Werfela patří do zářivého souhvězdí pražských, německy píšících

židovských literátů. Dlouhá desetiletí byl čtenář odkázán jen na díle zpracování některých aspektů Werfelova životopisu, ucelený pohled však v češtině chyběl. Tuto citelnou (ale také ostudnou) mezeru zaplnil před několika lety americký autor **Peter Stephan Jungk** svou biografií **Franz Werfel – příběh života**.

Autor sleduje Werfelovo dětství a mládí v Praze, počátky profesionální dráhy v Lipsku a ve Vídni, setkání s Annou Mahlerovou, pobyt v rakouském Semmeringu a dobrodružný útek přes nacisty okupovanou Francii, přes Pyreneje do Španělska, Portugalska až do USA, kde v Los Angeles v roce 1945 umírá. Předností Jungkovy biografie je jeho aktivní přístup k tématu. Autor se nespokojil s běžnou prací v archivech, ale vrhnul se i do terénu kde pečlivě objížděl všechna místa, kde Werfel působil. Snažil se na místě zachytit vzpomínky lidí, kteří si spisovatele ještě pamatovali. Podařilo se mu tak vtisknout této biografii živý, až dokumentární charakter, k čemuž přispělo i otištění – do té doby nepublikovaných – textů a dopisů. I postavy Werfelových přátel i kritiků – W. Haaseho, M. Broda, F. Kafky, R. M. Rilkeho, E. E. Kische, K. Krause a dalších vystupují přesvědčivě a doplňují tak celkovou mozaiku Werfelova spisovatelského i privátního života. Knihu v elegantní výtvarné úpravě Aleše Krejčí doporučujeme i jako noblesní dárek.

Peter Stephan Jungk, FRANZ WERFEL – PŘÍBĚH ŽIVOTA, 451 str., SEFER, Praha

Má stát právo v boji s teroristy odposlouchávat občany? Existuje nerozluštitelná šifra? Dokážeme si ochránit své soukromí? Na tyto a desítky dalších dotazů odpovídá, na našem knižním trhu ojedinělá, publikace britského vědce Simona Singha (1964), jehož kniha „Fermatova věta“ (česky vyšla v roce 2000) se stala světovým bestsellerem.

Sestavování a luštění šifer je tisíce let trvajícím příběhem boje mezi tvůrci šifer a jejich luštiteli, příběhem intelektuální

bitvy, jež měla a má hluboký dopad na světové dějiny. Kódy stojí v pozadí mnoha historických mezníků, někdy rozhodovaly o výsledcích bitev, jindy zapříčinily smrt korunovaných hlav. Singhova kniha mapuje

historii šifrování i současný stav kryptologie a používá formou zpracovává klíčová témata tohoto oboru. Společně s autorem se můžeme zamyslet, nakolik bezpečná je internetová komunikace, kterou lze bez sil-

ného šifrování snadno odposlouchávat. S tím souvisí stále ostřejší rozpor mezi potřebou chránit soukromí občana a požadavkem státu toto soukromí narušovat v zájmu národní bezpečnosti. Existuje nějaký kompromis? Kniha je ve světle současného politického skandálu s odposlechy velmi aktuální.

Simon Singh, KNIHA KÓDŮ A ŠIFER, 382 str., DOKOŘÁN, ARGO, Praha 2003

V dnešní hektické, pragmatické a nervózní době je každé příjemné zastavení vzácností. Takřka ideální naplnění duševní relaxace může pro chvíle volna nabídnout prohlídka starých pohlednic. S úsměvem pak můžeme komentovat starou módu, naivní reklamy, zastaralou techniku a někdy i trochu směšný lokálpatriotismus. Protože víme, jak to všechno dopadlo, jsme psychicky nad věcí a to uklidňuje a vytváří dobrý pocit. To dobře ví i slovenský autor Csaba Tolnai, který se ujal vydávání publikací jednotlivých slovenských měst, tak jak jsou zachyceny na starých pohlednicích. Slovenská Levice nesla do roku 1918 maďarský název

Léva a my můžeme sledovat, jak se toto malé, ospalé městečko „vzouvá“ z úzkých předválečných poměrů a v době první republiky zažívá stavební i industriální rozvoj. Pro každého, kdo toto město zná, je kniha pěkným dárkem, pro

ty ostatní příjemným listováním, které navíc trochu poučí.

Csaba Tolnai, LEVICE NA STARÝCH POHLADNICÍCH, 95 str., DAJAMA, Bratislava, 2006

Od roku 1938, kdy vyšly Stručné dějiny římské literatury od Ferdinanda Stiebitze, je to poprvé po sedmdesáti letech, kdy se našemu čtenáři dostává do ruky publikace zachycující dějiny římské literatury od období republiky přes dobu Augustovu, raného císařství až do období posledních císařů. V jednotlivých oddílech jsou zmiňovány všechny oblasti – divadlo, drama, poezie, biografie a odborná próza, satira, rétorika, filozofie, historiografie, zábavná literatura a román. Publikace je opatřena pečlivě sestaveným aparátem.

Autor Jiří Šubrt, odborný asistent na Katedře klasické filologie Filozofické fakulty UP v Olomouci, zvolil kombinaci souvislého literárně-historického výkladu a doplňujících informací slovníkového charakteru, typograficky řešených sazbu do dvou paralelních sloupců. To činí publikaci přitažlivou nejen pro odborníky a studenty, ale i širší čtenářskou obec, která hledá stručnou, encyklopedicky uspořádanou informaci.

Jiří Šubrt, ŘÍMSKÁ LITERATURA, 502 str., OIKOYMENH, Praha, 2005

Jak naši praprapředkové žili, co jedli, kde bydleli, jak se šatili, s jakými zbraněmi bojovali a jaké šperky je zdobily? Ucelený obraz způsobu života staroslovanské společnosti, informace o tom, jak a z čeho vyrůstala slovanská mocenská centra, jak žily její vládnoucí vrstvy – to vše najdeme ve velmi pěkně uspořádané publikaci Slované – Doteky předků. Od pátého století můžeme sledovat vývoj na Moravě a pohyby Germánů, Avarů, Franků i Slovanů na tomto území. Dozvíme se mnoho z toho, jak vypadaly tehdejší společenské poměry, pohanská náboženství, slavnosti, lidové zvyky, pohřební a jiné rituály, vývoj hradišť, sídel velmožů, skladba ozbrojených sil, trhy a poměry ekonomické, včetně exportu a importu. Poslední oddíl nás seznámí s příchodem křesťanství, vývojem církevní organizace a architektury až po zánik Velké Moravy.

Publikace je doplněna množstvím fotografií, kreseb, grafů a rekonstrukcí. Řazení jednotlivých témat v časové posloupnosti činí z knihy dobře použitelný a rychlý zdroj kvalitních informací. PhDr. Luděk Galuška, CSc., je pracovníkem Archeologického ústavu Moravského zemského muzea a autorem četných publikací, výsledky své odborné práce popularizuje v rozhlase i televizi, přednáší na vysoké škole a je spoluautorem archeologického skanzenu v Modré.

Luděk Galuška, SLOVANE – DOTYKY PŘEDKŮ, 150 str., MORAVSKÉ ZEMSKÉ MUZEUM, Brno, 2004

O Osvobozeném divadle víme skoro všechno, snad každý, kdo byl alespoň jednu sezónu v blízkosti slavné dvojice V a W, cítil později povinnost napsat na tuto dobu své vzpomínky. Přece jen však existují v životě Voskovce a Wericha oblasti neprobádané, málo či vůbec neznámé. Že o takových nevíte? Tak schválně: co Werich a jeho auta? Že nějaká měl, je jisté, ale kolik jich bylo? Tak dávejte pozor: bylo jich přes třicet. Vyprávění o Janu Werichovi, Jiřím Voskovci a autech kolem nich od dvacátých let do roku 1980 musí potěšit nejen každého „werichologa“, ale i jen trochu zapáleného motoristu. Je zcela zřejmé, že v Československu dvacátých let minulého století patřil Werich k prvním lidem, kterým se osobní auto stalo dokonce nezbytností. Jeho prvním vozem byl v roce 1926 řadový čtyřválec Wikov Sport 1500 o obsahu 1 480 cm³ a posledním automobilem Simca Chrysler. To vše, co bylo mezitím, je obsaženo v půvabném povídání Mikuláše Moravce, otce vydavatele této knížky. V druhé její části nazvané Můj strýc Artur popisuje Rudolf Truhlařík vzpomínky na svého strýce Artura Dvorského, majitele firmy AUTODOPRAVA OSOB v pražském Břevnově. A čím že byl tento strýc zajímavý? Inu tím, že byl oné dvojici osobním šoferem. Více ale nebudeme prozrazovat, přečtete si to sami!

Mikuláš Moravec & Rudolf Truhlařík, AUTOSALON JANA WERICHA, 208 str., TOUŽIMSKÝ & MORAVEC, Praha, 2005

KULTURNÍ PROGRAM LISTOPAD 2006

Vzdělávací a kulturní centrum Židovského muzea v Praze
 Maiselova 15, 110 00 Praha 1, 3. patro
 tel. 222 325 172, fax 222 318 856, www.jewishmuseum.cz
education@jewishmuseum.cz

úterý 7. 11. v 18 h

Kdo nevyje s Vlkem – setkání a beseda s pravnukem Richarda Wagnera a praprapravnkem Ference Liszta **Gottfriedem Wagnerem** u příležitosti prvního vydání českého překladu jeho autobiografické knihy „Wer mit dem Wolf heult“, v níž se distancuje od své rodiny zatížené po několik generací antisemitismem a úzkými kontakty s Adolfem Hitlerem (anglicky s tlumočením do češtiny). Vstupné 10 Kč.

čtvrtek 9. 11. v 18 h

Několik historek ze života A. G. – autorské čtení z nové knihy a povídání s osobností mnoha rolí a profesí: spisovatelem, scénáristou, hercem, dramatikem, režisérem, televizním bavičem, pedagogem, ale také čerstvým otcem a šedesátníkem **Arnoštem Goldflamem**. Vstupné 10 Kč.

středa 15. 11. v 18 h

Židé v hlavních zemích diaspory: Německo – **Petr Brod** moderuje debatu na aktuální téma – co se změnilo v postavení Židů od konce druhé světové války a od poloviny dvacátého století. Diskutují: **Jakub Roth** (místopředseda Pražské židovské obce), Karol E. Sidon (vrchní

zemský a pražský rabín), **PhDr. Miloš Pojar** (bývalý velvyslanec ČR v Izraeli a bývalý ředitel VKC Židovského muzea v Praze), **JUDr. Tomáš Kraus** (tajemník Federace židovských obcí). Vstupné 10 Kč.

pondělí 20. 11. v 18 h

Petr Koubský: Jak já to vidím – přednáška spoluzakladatele časopisu Softwarové noviny (nyní Click!), nynějšího šéfredaktora časopisu Inside, příležitostného učitele, překladatele a publicisty (např. Sociologie Internetu) o pravděpodobných budoucnostech internetu a dalších moderních technologií a roli židovských osobností (i izraelských firem a tvůrčích týmů) na jejich rozvoji. Vstupné 10 Kč.

úterý 21. 11. v 18 h

Koncert skupiny MIŠPACHA – zhudebněné texty z Tanachu (Starý Zákon) spolu s ukázkami z knih „Příběhy Tóry“ a „Izrael soudců a králů“ od Jana Diveckého. Vstupné 50 Kč.

čtvrtek 23. 11. v 18 h

Co se skrývá za Lidicemi? – ukázky z dokumentárních filmů a beseda s režisérem-dokumentaristou a autorem multivizí

nové multimedialní expozice v Muzeu památníku Lidice **Pavlem Štinglem**, který se dlouhodobě zabývá využíváním dokumentárních filmů k výuce historie s důrazem na témata holocaustu, 50. let a velkých osudů 20. století, i možnostmi moderních technologií v dnešním muzejnictví. Vstupné 10 Kč.

středa 29. 11. v 18 h

Židovské kulturní dědictví v České republice a podpora péče o židovské památky. **Petr Brod** moderuje debatu na aktuální téma. Diskutují: **Ing. Zdeněk Novák** (ředitel Matana, a.s., památkář, dlouholetý náměstek ministra kultury), **PhDr. Eva Kosáková** (místopředsedkyně Nadace Židovského muzea v Praze), **Mgr. Marta Malá** (ředitelka Nadačního fondu obětem holocaustu), **Ing. Soňa Dederová** (Česko-německý fond budoucnosti), **Mgr. Blanka Rozkošná** (specialistka na židovské památky). Vstupné 10 Kč.

VÝSTAVY:

Terezínské ghetto – výstava fotografií **Petra Holubce**, souboru černobílých i barevných snímků vytvořených v letech 2004–2005. Výstava potrvá do poloviny prosince 2006. (Otevřeno pro veřejnost Po–Čt 10–16 h, Pá 10–15 h.)

VKC ŽIDOVSKÉHO MUZEA V PRAZE, POBOČKA BRNO, TŘ. KPT. JAROŠE 3, 602 00 BRNO

čtvrtek 9. 11. v 19 h

Wagner: „Kdo nevyje s Vlkem“.
 viz. program VKC Praha

neděle 12. 11. v 15 h

Rozinky a mandle: Odpoledne pro malé badatele. První z nedělních odpolední určených rodinám s dětmi či dětským kolektivům. Dílna **Badatel** je založena na samostatné práci účastníků, a jak už název napovídá, bude se v ní bádáno. Badatelé, rozdělení do pěti menších skupin, budou zkoumat vždy jedno ze stěžejních témat židovského života – Šabat, Pesach, židovská kuchyně, životní cyklus a svatba. Poté každý tým představí výsledek své badatel-

ské práce na „vědecké konferenci“ ostatním kolegům. Dílna je určena zejména dětem od 10 do 15 let s doprovodem. Délka trvání programu: cca 2 hodiny. Vstupné 20 Kč.

neděle 19. 11. v 15 h

Divadlo v Terezíně a Druhý český kabaret: „Duchovní vzdor“? Beseda s americkou teatroložkou a bohemistkou **Lisou Peschel**. O nedávném objevu jediného kompletního českého scénáře, který vznikl v Terezíně. (Jevištňní úprava v provedení studentů JAMU v rámci „Dnů židovské kultury v Brně“ se koná 17. 11. v 19 h v divadle Reduta.) Vstupné 10 Kč.

neděle 26. 11. v 15 h

„Děvčata z pokoje č. 28, L 410, Terezín“. Vernisáž výstavy, vzniklé péčí německé novinářky Hannelore Brenner-Wonschick ze vzpomínek žen, vězněných v Terezíně. vydala v Německu stejnojmennou knihu, doplněnou dochovanými dokumentárními materiály. Na výstavě budou kromě autorky přítomna i některá „děvčata z pokoje č. 28“. Vstupné 10 Kč.

V sále je možné shlédnout výstavu „Pocta dětským obětem holocaustu“ a „Příběh dětí – kresby dětí z terezínského ghetta“. Výstava potrvá do 24. listopadu 2006.

KEREN KAYMETH LEISRAEL – ŽIDOVSKÝ NÁRODNÍ FOND A ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

vás srdečně zvou na charitativní společenský večer **dne 26. 11. 2006 v 18 hodin**
v rezidenci primátora hlavního města Prahy, Mariánské nám. 2, Praha 1.

**Výnos ze vstupného a vašich darů bude rozdělen mezi Český les v Negevské poušti
a Domov sociální péče Hagibor.**

Vstupenky v ceně 750 Kč si lze zakoupit v pokladně ŽO v Praze, Maiselova 18, Praha 1
a v kanceláři KKL, Jáchymova 3, Praha 1.

Zajistěte si vstupenky včas, počet míst je omezen kapacitou rezidence.

Židovská obec v Praze, Maiselova 18, Praha 1 uvádí:

středa 8. 11. v 15.30, sál ve 3. patře
DENÍK ALKOHOLIČKY – představení nové knihy dr. Zuzany Peterové

•
čtvrtek 30. 11. v 16.30, Společenský sál
PODVEČER s YVONNE PŘENOSILOVOU
a Yvettou Simonovou aneb „Ta, o které už Goethe psal...“

BESAMIM VOLÁ

všechny zájemce o pravidelnou výuku izraelských lidových tanců
do tělocvičny Lauderových škol.

**Pravidelně každé úterý v 18.00–20.30 hodin,
Belgická 25, Praha 2**

Srdečně zveme i úplné začátečníky.

**Informace: www.besamim.tk, besamim@volny.cz,
Ondřej 603 852 917 a Linda 602 451 937**

Ano, tak se bude od tohoto čísla nazývat poslední stránka našeho časopisu. Nepojmenovali jsme ji po světoznámém londýnském parku náhodně. V jeho části, nazývané H. P. Corner, se tradičně pořádají neformální řečnická vystoupení a diskuze. I my bychom rádi na této stránce přinášeli zajímavé, kontroverzní, diskuzi provokující texty – původní či převzaté, domácí nebo zahraniční. A pokud by vás článek potěšil (byli bychom rádi), napište nám, proč se vám líbí. A pokud vám ta poslední stránka zkazí náladu a rozčílíte se (byli bychom také rádi), napište, proč se vám ten názor zdá špatný. Jednoduše řečeno: nebuďme pasivní a řekněme své SLOVO do PRANICE. Vaše odpovědi pak uveřejníme a může z toho být hezká polemika. Takže pozor, začínáme...

CO SE TO DĚJE?

Současné pozdvižení v muslimském světě nápadně připomíná jiné pozdvižení, které nastalo před několika měsíci kvůli dánským karikaturám Mohameda. Lze se obávat, že nynější pozdvižení nebude poslední. Co se to vlastně děje?

Zatímco karikatury, jež vyšly v časopise, který si mohl kdokoli koupit, bylo možno skutečně chápat jako pokus o urážku zakladatele islámu, nynější povyk je kvůli papežově přednášce, jejímž cílem rozhodně nebylo muslimy či kohokoli jiného napadat. Většina z nás, Evropanů – a dokonce i většina z nás, křesťanů, kteří jsme v Evropě v menšině – by se o té přednášce vůbec nedozvěděla, kdyby nedošlo k prapodivným reakcím v muslimském světě. Dokážete si představit symetrickou reakci v Evropě, kdyby dejme tomu nějaký imám či ajatolláh citoval jistého arabského spisovatele ze 14. století, který by se vyslovil neuctivě například o sv. Augustinovi? Taková představa je zcela absurdní. Předně by evropská média takové přednášce vůbec nevěnovala pozornost, ale i kdyby ano, pak bychom si nanejvýš možná pomysleli, že onen arabský učenec ze 14. století se hodně mylil.

Nevím, jak vy, ale já se nemohu zbavit pocitu, že tyto akce někdo řídí. Co asi sleduje? Ale kromě skutečnosti, že někdo tyto kampaně vyvolává a režuruje, je tu skutečnost další: Jak to, že v islámském světě dochází sluchu? Čím to, že se mili-

ony lidí rozčilují kvůli nějaké papežově přednášce, kterou slyšel velmi omezený počet posluchačů?

Tyto otázky mne zneklidňují. Ještě více mne ale zneklidňuje, že reakce mnoha muslimů potvrzují ono podezření, které, pokud jsem věci dobře porozuměl, bylo podstatou onoho napadeného sdělení: Totiž že muslimové mají sklon šířit svou víru nikoli argumenty, ale mečem. A ještě více mne zneklidňuje, že si muslimové tuto absurditu neuvědomují – nebo že je jim to jedno. Už jsme si zvykli, že muslimští násilníci se nezdržují nějakým rozlišováním míry zavinění. Bylo tudíž vypáleno několik kostelů. Co na tom, že nebyly katolické! V Mogadišu byla zabita řádová sestra, která přijela do Somálska nezištně pomáhat – muslimům!

Občané, tady nás někdo nenávidí a chce zničit! Tato nenávisť je velmi radikální a nezdá se, že by se časem uklidňovala. Bojím se, že všechny pokusy nějak muslimům vyjít vstříc selhávají. Myslím, že je na čase, abychom si připustili některé trpké skutečnosti.

Předně – multikulturalismus byl zásadní chybou a je slepou uličkou. Chce-li Evropa přežít, musí tuto ideologii zásadně a hluboce odmítnout.

Je potřeba kousnout do kyselého jablka a radikálně omezit styky s islámským světem. Tam, kde se vraždí, bláboly o dialogu nemají smysl. Jak psal nedávno Benjamin Kuras v MF Dnes, rozhodně není třeba spěchat do schengenského prostoru. Neměli bychom se

vzdávat kontroly nad tím, koho do své země pouštíme. A rozhodně bychom neměli dovolit, aby Francie či Velká Británie měly možnost svůj narůstající problém s muslimskou menšinou exportovat do zemí ještě nezasažených.

Vím, že budu označen za xenofoba. A s plným vědomím říkám – ano, jsem xenofobní. Toto slovo řeckého původu znamená „mající strach z cizinců“. Je-li takto definováno, musím si přiznat, že jsem selektivně xenofobní. Nemám například strach z Ukrajinců, Moldavanů, Litevců či Lotyšů. Nemám strach ani z Řeků, Arménů či Indů (pokud to nejsou indiští muslimové). Nebojím se, že mne zavraždí nějaký pravoslavný Ukrajinec nebo vietnamský buddhista. Ale mám strach – velký strach – z muslimů.

Tím nechci říci, že neexistují i „hodní“ muslimové. Jistě zdaleka ne všichni muslimové jsou teroristé. Jistě zdaleka ne všichni jsou fanatici. A patrně se mezi nimi najdou i mnozí, kteří si nepřejí „smrt Západu“. Jenže mám silné pochybnosti o tom, zda je dokážeme rozeznat, když přijíždějí do naší země.

Volám po vztyčení vysokého plotu mezi námi a muslimským světem. Až si muslimové udělají doma pořádek a budou i ve své praxi skutečně tak mírumilovní, jak hlásají, že jsou, můžeme v tomto vysokém plotu pootevřít dveře.

Vysoké ploty dělají dobré sousedy.

► Dan DRÁPAL,
emeritní senior

Církev křesťanských společností